

2-МОДУЛЬ. КВАЗИМЕМЛЕКЕТТІК СЕКТОР МЕН ЖЕКЕ БИЗНЕС ҮШІН СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ КОМПАЕНС – А-ДАН Я-ҒА ДЕЙІН

13-САБАҚ. СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚ БОЙЫНША ӨТІНІШ БЕРУШІЛЕРДІ ҚОРҒАУ

Бұл презентация «БИЗНЕСТЕГІ СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ ІС-ҚИМЫЛ» онлайн-курсы үшін дайындалған.

Онлайн-курс Siemens Integrity Initiative қолдауымен Құқықтық саясатты зерттеу орталығымен (LPRC) ынтымақтастықта «Kazakhstan Bar Association» заң консультанттары палатасы іске асыратын «ЭЫДҰ стандарттарына сәйкес Қазақстанда іскерлік парасаттылықты арттырудың және корпоративтік басқаруды дамытудың жүйелі, құрылымдалған және тиімді саясатын іске асыру» жобасы шеңберінде әзірленді.

ОСЫ САБАҚТЫҢ НЕГІЗГІ СҰРАҚТАРЫ

Негізгі сұрақтар:

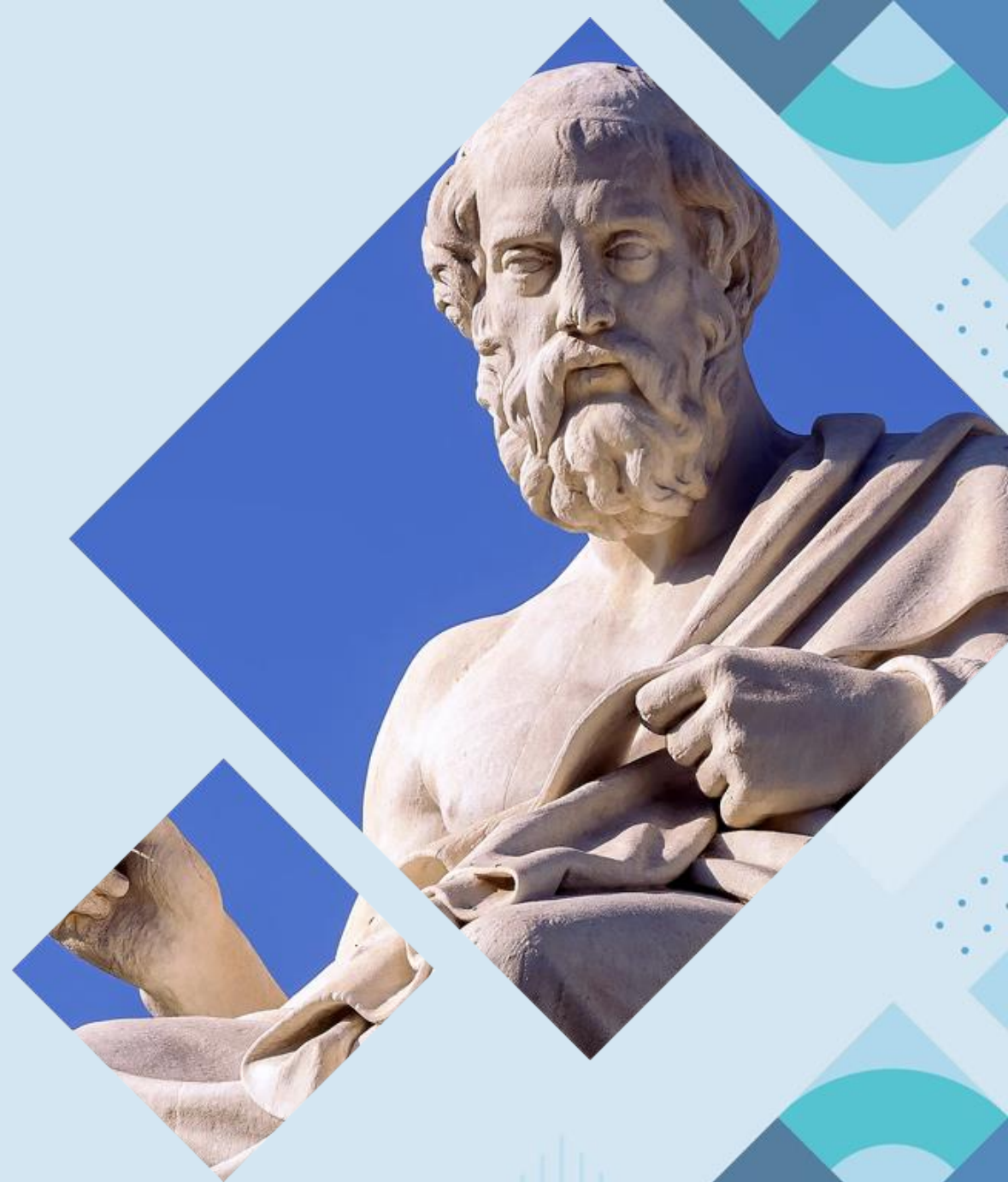
1. Сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершіліктің жалпы принциптері
2. Сыбайлас жемқорлық үшін тәртіптік жауапкершілік
3. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін әкімшілік жауапкершілік
4. Сыбайлас жемқорлық үшін қылмыстық жауапкершілік

Практикалық тест

АНЫҚТАМА

No one is more hated than he who
speaks the truth

(c) Plato

ЗЕРТТЕУЛЕР

- KPMG есебінде (2020) комплаенс және этика мәселелері бойынша бұзушылықтарды анықтаудың ең кең таралған тәсілі жедел желі (компания респонденттерінің 72-ы) болып табылатынын және 91% жағдайда компаниялар жедел желіні қолдайтынын және оған анонимді хабарламалар жіберу мүмкіндігін қамтамасыз ететінін атап өтті.
- Делойт компаниясының 2020 жылғы зерттеуінде жедел желінің ең көп таралған нұсқасы – электронды пошта (81%). Компаниялардың көпшілігінде комплаенс-функциялар (бөлімшелер) қызметкерлері құқық бұзушылықтар туралы ақпаратты өңдеуге жауапты тұлға болып табылады – жағдайлардың 58%.
- ЭЫДҰ есебіне сәйкес, хабарлаудың ішкі тетігі алаяқтық әрекеттерді (64,2%) және парақорлық пен сыбайлас жемқорлық бойынша (22%) анықтайды.

СТАНДАРТТАР

БҰҰ Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясының 33-бабы

Әрбір қатысушы мемлекет осы Конвенцияға сәйкес осындай деп танылған қылмыстарға байланысты кез келген фактілер туралы құзыретті органдарға адал және ақылға қонымды негіздерде хабарлайтын кез келген адамдарды кез келген әділетсіз қарым-қатынастан қорғауды қамтамасыз ету үшін өзінің ішкі құқықтық жүйесіне тиісті шараларды енгізу мүмкіндігін қарайды.

ЕУРОПАЛЫҚ СТАНДАРТТАР

Еуропа Кеңесінің 2014 жылғы «Өтініш берушілерді қорғау туралы» ұсынысы қорғаныс принциптерін белгілейді:

- құпиялылық;
- анонимділік мүмкіндігі;
- ақпарат берушінің адалдық презумпциясы;
- қудалаудан қорғау.

БАСҚА ҚҰЖАТТАР

- ЭЫДҰ-ның Корпоративтік басқару принциптері (2015) V қағидатында қызметкерлердің бұзушылықтар туралы **ашық және адал мәлімдеу мүмкіндігі** болуы тиіс екендігін көрсетеді.
- ICC Rules

ЕО 2019 ДИРЕКТИВАСЫ

«Одақ заңнамасын бұзушылықтар туралы хабарлайтын тұлғаларды қорғау туралы» ЕО 2019 директивасы қорғаудың кең тізбесін белгілейді және мемлекеттік және жеке сектордың өтініш берушілеріне қолданылады. ЕО елдері бұл директиваны 2021 жылдың желтоқсанына дейін енгізуі керек.

2019 Ж. ДИРЕКТИВА

1

Ақпарат арнасы:
компаниялар үшін
50-ден астам
қызметкер және
муниципалитеттер
үшін 10 мыңнан
астам тұрғын
міндетті

2

Компания
қызметкерлерін,
мемлекеттік және
муниципалды
қызметкерлерді,
еріктілерді, тәуелсіз
және атқарушы
директорларды,
акционерлерді қоса
алғанда, жұмысқа
қатысты
бұзушылықтар
туралы ақпараты бар
жеке тұлғалар.

2019 Ж. ДИРЕКТИВА

3

Қорғау шаралары өтініш берушілерге, сондай-ақ оларға көмектесетін адамдарға (туыстары мен әріптестері) қолданылады.

4

Кері байланыс: компаниялар мен муниципалитеттер өтініш берушінің хабарламасын 7 күн ішінде қарап, оның хабарламасына 6 ай ішінде жауап беруі керек.

5

Актіні тарату: жария сатып алулар, қаржылық қызметтер, КЖ/ТҚҚ, Денсаулық сақтау және т. б.

ЕУРОПА ЕЛДЕРІНДЕГІ ЗАҢДАР

- France (2017) компанияда ақпаратты жинаудың автоматтандырылған процесі ақпаратты қорғау қызметінде бекітуден өтуі керек;
- Hungary (2014);
- Ireland (2014);
- Italy (2017) жеке және қоғамдық сектор;
- Lithuania (2017) Заң жеке және қоғамдық секторға қолданылады, бірақ егер қоғамдық қызығушылық туындаса, онда арнайы органға өтініш беру керек. Сыйақы алу мүмкіндігі қарастырылған, бірақ төлемдер мысалдары болған жоқ.

ЕУРОПА ЕЛДЕРІНДЕГІ ЗАҢДАР

- Malta (2013);
- the Netherlands (2016) компаниялар 50-ден астам қызметкер ішкі саясат жүргізеді, бірақ компаниялардың жартысында ғана ақпараттық арналар құрылған;
- Slovakia (2019) үміткерлерді қорғау кеңсесін құрды;
- Sweden (2017), бірақ директиваның қабылдануына байланысты өзгерістер енгізу туралы заң жобасы дайындалды;
- the United Kingdom (1998).

АДАМ ҚҰҚЫҒЫ ЖӨНІНДЕГІ ЕУРОПА СОТЫНДАҒЫ РАФАЭЛЬ ХАЛЕ ІСІ

2021 жылғы 11 мамырда Адам құқығы жөніндегі Еуропа Соты Люксембургтің бұрынғы PwC қызметкері Рафаэль Халенің айыптау үкімін оның пікір білдіру бостандығына құқығын бұзбады деген шешім шығарды.

2012 жылы Рафаэль Халле мен Антуан Дельтур PwC құжаттарын кейінірек Lux Leaks ретінде танымал болған тергеуші журналистпен бөлісті (340 компания Люксембург Үкіметімен салық шоттарын қысқарту туралы жасырын келісімдер жасады).

АҚШ

- 1984 ж. сот шешімі;
- 1989 жылғы ақпаратшыларды қорғау туралы акті (2012 ж. жаңартылған нұсқасы);
- Сарбейнс-Оксли Заңы;
- Додд-Франк актісі.

SARBANES-OXLEY ACT (2002)

Заң, өтініш берушінің ақпарат құқық қорғау органдарына, Конгресс мүшесіне немесе парламенттік Комитетке не жоғары тұрған басшыға немесе компания басшылығына хабарлаған, банктік алаяқтық және бағалы қағаздармен байланысты алаяқтық, сондай-ақ бағалы қағаздар жөніндегі комиссияның немесе акционерлерге қатысты алаяқтық әрекеттерге қатысты кез-келген федералды заңның кез-келген бұзылуы бар деп санайтын кез-келген жағдайға қатысты тергеуге қатысады, куәландырады немесе көмектеседі.

DODD-FRANK ACT (2010)

- Заң ақпарат беруші бағалы қағаздар туралы Заңның ережелерін бұзу туралы хабарлаған кезде бағалы қағаздар және биржалар жөніндегі комиссияға және басқа органдарға жүгінуі керек екенін көрсетеді.
- SOX сияқты 180 күнде тергеудің аяқталуын күтпей, дереу сотқа жүгіну құқығын береді.

DIGITAL TRUST VS SOMERS (SC 2017)

- SOX және Dodd Frank Act арасындағы «өтініш берушінің» әртүрлі анықтамасы.
- Dodd Frank Act кеңейтілген, бірақ айырмашылығы бар (awards, non-reletation)

Нәтиже:

Sommers-ті өтініш беруші ретінде танудан бас тарту, өйткені ол SEC-ке емес, алдымен жұмыс берушіге жүгінді.

DOJ БОЙЫНША АҚПАРАТ БЕРУ АРНАСЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

- Компанияның хабарламаларды жасырын түрде қабылдау мүмкіндігі бар ма?
- Бұл арна қызметкерлерге және үшінші тараптарға белгілі ме?
- Арна қалай қолданылады?
- Компания қызметкерлер үшін осы арнаның қолжетімділігі мен қолайлылығын қалай бағалайды?
- Компания алынған ақпараттың маңыздылығын бағалай ма?
- Комплаенс функциясы кіріс ақпаратқа және тергеу ақпаратына толық қол жеткізе ала ма?

THE SEC WHISTLEBLOWER RULES 2011

- Ерікті ақпараттандыру;
- Инвестор қорынан ақпарат берушіге сыйақы беру бағдарламасы;
- Ақпарат берушілерді қудалайтын компанияларды жазалау.

FCRA

- Өтініш берушілер туралы ережелер американдық емес ақпарат берушілерді қорғауға бағытталған.
- Құпиялылық туралы ережелер американдық емес үміткерлерге ақпаратты қауіпсіз жеткізуге мүмкіндік береді.

АҚПАРАТ БЕРУ ТӘРТІБІ

1. Ақпарат беруші американдық заңгерді жалдайды және оған ақпаратты TCR (Tip, Complaint or Referral) арнайы нысаны арқылы береді.
2. Заңгер ақпаратты өңдейді және ант беріп, SEC-ге табыстайды.
3. Заңгер ақпарат берушінің құпиялылығы мен анонимділігі үшін жауап береді.
4. Тергеу аяқталғаннан кейін және егер сома \$1 млн-нан асатын болса, ақпарат беруші соманың 10-30% мөлшерінде сыйақы ала алады.

СТАМБУЛ ІС-ҚИМЫЛ ЖОСПАРЫ

Мемлекеттік және коммерциялық мекемелерде сенім телефондарын құруға шақырады.

Қорғау шаралары:

- өтініш берушінің дербес деректерінің **құпиялылығы**;
- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар туралы **анонимді** хабарлау мүмкіндігі;
- өтініш берушіге қатысты қабылданатын кадрлық шешімдерді қосымша бақылау (егер өтініш беруші ұйымның қызметкері болса).

ҚАЗАҚСТАН ЗАҢНАМАСЫ

18.11.2015 ж. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы заң.

- Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылға жәрдем көрсететін адам туралы ақпарат мемлекеттік құпия болып табылады. Көрсетілген ақпаратты жария ету мемлекеттік құпияларды жария етуге қатысты белгіленген жауаптылыққа әкеп соғады.
- Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық фактісі туралы хабарлаған немесе сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылда өзге де тәсілмен жәрдемдесетін тұлға **мемлекеттің қорғауында** болады және Қазақстан Республикасының Үкіметі белгілеген тәртіппен көтермеленеді.

Мұндай тұлғаларды қолдау туралы жеке заң қажет.

SPEAK-UP-1 ПРИНЦИПТЕРІ

- арнайы бөлінген байланыс арналары (e-mail, қоңырау шалу, пошта);
- өтініш беруші үшін осы желіні пайдаланудың қол жетімділігі мен ыңғайлылығы;
- анонимді ақпарат беру мүмкіндігі;
- ақпараттың құпиялылығы (оған шектеулі қолжетімділік);
- корпорация/корпорация ұйымдары қызметкерлері мен контрагенттерде мүдделер қақтығысы орын алған жағдайларда және т.б.).

SPEAK-UP-2 ПРИНЦИПТЕРІ

- тексеру тетіктері (алынған ақпараттың дұрыстығын тексеру үшін қандай шаралар көзделген);
- бұл желінің комплаенс функциясымен байланысы;
- өтініш берушілерді қорғау (өтініш берушіге кемсітушілік шараларын қолдануға тыйым салу);
- осы желіге жүгіне алатын мәселелердің шектеулі тізімі (алаяқтық; мүлік пен активтерді ұрлау немесе заңсыз пайдалану; пара алу және «кері қайтару»; мүдделер қақтығысы).

Компания	Кім жүгіне алады	Ақпараттандыру арналары	Фактілердің түрлері	Қорғаныс шаралары	Арнайы шарттар
БЕОН (Билайн)	барлығы	Электронды пошта, сайттағы нысан және тел.	Сыбайлас жемқорлыққа байланысты (еңбек және тұтыну даулары қосылмайды)	Құпия және анонимді	Ақпарат ҚР аумағынан тыс жерде сақталатыны туралы хабарлама бар
Қазақстан Халық Банкі	Банк инсайдерлері (банк қызметкерлері)	Көрсетілмеген	<ul style="list-style-type: none"> Сыбайлас жемқорлық әрекеттері Инсайдерлік бұзушылықтар 	Құпия және анонимді	Ережелер сайтта орналастырылған
«Қазақтелеком» АҚ	барлығы	A-mail, пошта және телефон, ватсап, телеграм, вайбер	<ul style="list-style-type: none"> Еңбек Сыбайлас жемқорлық Өзге де құқық бұзушылықтар 	Құпия және анонимді	Ережелер сайтта орналастырылған
«Самұрық-Энерго» АҚ	барлығы	Сайттағы нысан	<ul style="list-style-type: none"> Жымқыру Алаяқтық Жемқорлық «Самұрық-Энерго» АҚ-ның мінез-құлық кодексін бұзу 	Құпия және анонимді	Ережелер сайтта орналастырылған

НОТ LINE ҚАЛАЙ ҰЙЫМДАСТЫРУҒА БОЛАДЫ

- Сайттағы анонимді **кері байланыс**;
- Анонимді **хабарласуға арналған телефон нөмірі**;
- Анонимді жеке **пошта жәшігі**;
- **Бөгде мүдделі емес контрагенттің** өтініштерді өңдеуі;
- Хабарлама қарапайым хат түрінде жазылуы мүмкін;
- Комплаенс-офицермен **жеке талқылау**.